

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 22 december 2003

B 1437-02

KLAGANDE

RL

Offentlig försvarare och ombud: advokaten CGS

MOTPART

Riksåklagaren

SAKEN

Olovligt brukande

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätt, avd. 5, dom den 6 mars 2002 i mål B 1188-01

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på så sätt hovrättens dom att åtalet mot RL lämnas utan bifall och att han befrias från skyldigheten att utge avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

CGS tillerkänns för försvaret av RL i Högsta domstolen ersättning av allmänna medel med ettusensjuhundraåttiofem (1.785) kr för arbete. Denna kostnad jämte kostnaden för RLs försvar i hovrätten skall stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

RL har yrkat att åtalet ogillas.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Av utredningen i målet framgår att de i tingsrätten åtalade NL och MT gemensamt och i samråd någon gång kring midnatt den 12 – 13 februari 1999 tillgrepp en personbil i Skövde. Med NL vid ratten åkte de till en fest i Töreboda. Efter ett tag lämnade de festen och åkte med bilen till Hova för att sedan återvända till festen i Töreboda. När de åter lämnade festen för att återvända till Skövde åkte RL med i baksätet i bilen. På väg mot Skövde fick bilen bensinstopp och alla tre lämnade bilen.

Frågan i Högsta domstolen är om RL genom att följa med i bilen gjort sig skyldig till olovligt brukande på sätt som åklagaren gjort gällande.

Vad som enligt gärningsbeskrivningen läggs RL till last är att han tillsammans och i samförstånd med NL och MT olovligen brukat den av de senare tillgripna personbilen och därigenom vållat skada eller annan olägenhet för ägaren av bilen. Riksåklagaren har också i Högsta domstolen strukit under att åtalet avser ett gemensamt brukande och att frågan om brukandet vållat skada eller olägenhet skall bedömas från den utgångspunkten. Något påstående om att RLs handlande skulle ha innefattat ett självständigt brukande av personbilen har alltså inte framställts i målet. Det saknas därför anledning att ta ställning till om, och i så fall under vilka förutsättningar som, en passagerare skulle kunna anses på ett själv-

ständigt sätt bruka det fordon som han medföljer (jfr NJA 1978 s. 242 och NJA II 1986 s. 84) i den mening som avses i 10 kap. 7 § brottsbalken och vilken skada eller olägenhet som ett sådant brukande skulle kunna anses vålla.

I målet har något konkret påstående om att brukandet av bilen vållat viss skada inte framförts. Frågan är därför om detta kan anses ha vållat olägenhet för ägaren. Vid tillkomsten av straffbestämmelsen om olovligt brukande uttalades att avsikten varit att begränsa tillämpningsområdet till de verkligen straffvärda gärningarna (se NJA II 1942 s. 473; jfr även NJA II 1986 s. 85). Detta skedde främst genom kravet att brukandet skulle vålla skada eller olägenhet. Varje form av olovligt brukande skulle alltså inte medföra straffansvar. Som ett exempel på vad som utgjorde olägenhet i paragrafens mening angavs att en bil blivit använd för långfärd. Frågan om ett olovligt brukande av bil utgör en olägenhet för bilens ägare har senare prövats i NJA 1987 s. 388. I det målet hade två bilar brukats olovligt, den ena under fyra veckor och den andra under tre veckor. Risk hade förelagat att bilarna härigenom skulle skadas och bilarna hade ett inte obetydligt värde. Med hänsyn till dessa omständigheter ansågs brukandet ha inneburit en olägenhet för ägarna av bilarna.

RL har följt med endast en del av den färd som NL och MT gjorde med bilen. Även den delen av färden har dock varit så pass omfattande och skett under sådana omständigheter att den får anses ha inneburit en olägenhet för bilens ägare.

För att RL skall dömas för det olovliga brukandet av bilen krävs härutöver att han kan anses ha deltagit i brukandet som gärningsman eller åtminstone främjat detta på sätt som avses i 23 kap. 4 § brottsbalken.

Den som vid färd med en bil brukar denna, dvs. utför gärningen, är uppenbarligen i första hand föraren av bilen. När skada uppkommer beror detta normalt på

föraren och den skaderisk som föreligger sammanhänger också primärt med förarens agerande. Omständigheterna kan emellertid vara sådana att det får anses vara berättigat att beteckna även andra som deltagit i färden som i vart fall medgärningsmän i den mening som avses i 23 kap. 4 § andra stycket. Enbart den omständigheten att någon följt med i en bil kan emellertid inte anses vara tillräcklig för att någon skall anses vara medgärningsman. För detta bör krävas en sådan medverkan när det gäller exempelvis initierandet av färden eller färdväg eller färdsätt att själva brukandet framstår som ett för de medverkande gemensamt företag eller en gemensam verksamhet.

På det sätt som förevarande mål föreligger till bedömning i Högsta domstolen framgår inte annat än att RL fått följa med NL och MT när dessa skulle återvända till Skövde. Även om han i vart fall i samband med att färden påbörjades måste ha förstått att bilen var tillgripen kan detta inte i sig anses tillräckligt för att han skall kunna betraktas som medgärningsman till brukandet.

Även om RL inte kan betraktas som medgärningsman till brukandet skulle gärningen kunna vara att bedöma som medhjälp till olovligt brukande. Detta förutsätter att RL genom sitt agerande kan anses ha främjat det olovliga brukandet. Att gärningsbeskrivningen inte innehåller någon konkretisering av vad ett sådant främjande skulle ha bestått i kan inte i sig anses utgöra något hinder för en sådan bedömning. I målet förekommer det emellertid inte några uppgifter som kan uppfattas som ett påstående om att RL på visst sätt har främjat det olovliga brukandet och än mindre har någon utredning i frågan förebringats. Under sådana förhållanden föreligger inte heller förutsättningar för att döma RL för medhjälp till olovligt brukande. Åtalet skall därför ogillas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Lennander, Regner, Victor, Blomstrand
(skiljaktig) och Lundius (referent, skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Wollsen

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2003-11-25Mål nr
B 1437-02

Referenten, justitierådet Lundius och justitierådet Blomstrand är skiljaktiga i ansvarsfrågan och anför:

”Av RLs uppgifter i målet framgår att han under festen i Töreboda kom överens med NL och MT om att de tillsammans skulle resa till Skövde i den bil som NL och MT disponerade. Senast då NL startade bilen med en kniv måste det ha stått klart för RL att bilen var tillgripen. När han ändå följde med i bilen får det anses att han brukade bilen olovligen tillsammans och i samförstånd med NL och MT.

RL deltog i endast en av de färder som NL och MT gjorde med bilen. Även den färden var dock så pass omfattande och skedde under sådana omständigheter att den måste anses ha inneburit en olägenhet för bilens ägare.

Som domstolarna har funnit skall RL således dömas för olovligt brukande.”